

7. Hansen F. Currents in Compensation and Benefits / F. Hansen // Compensation & Benefits Review. – March-april. – 1998 a.
8. Hansen F. Currents in Compensation and Benefits / F. Hansen // Compensation & Benefits Review. – May-june. – 1998 b.
9. Яким є оптимальний масштаб державних видатків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : яким є оптимальний масштаб державних видатків в... ces.org.ua/wp.../2015/.../20151102_fiscal_spendin...
10. Україна у рейтингу глобальної конкурентоспроможності 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Україна у рейтингу глобальної конкурентоспроможності 2015 ...reforms.in.ua/.../ukrayina-u-reytingu-globalnoyi-konkurent.

Липыч Любовь. Необходимость внедрения новых систем оплаты труда на предприятии. Вызовы глобализации. В статье рассматриваются действующие системы оплаты труда, характеристика которых позволила определить их преимущества и недостатки; проанализирована необходимость их усовершенствования под влиянием глобализационных процессов; определены глобализационные факторы влияния на трудоустройство и оплату труда, направления изменений систем оплаты в современных условиях развития.

Ключевые слова: система оплаты труда, глобальная конкурентоспособность оплаты, эластичность оплаты, эластичность трудоустройства, мобильность работающих, поливалентные профессии.

Lipych Lubov. The Directions of the Implementation a New Payment Systems at the Enterprise. The challenges of the globalization. In the paper it is researched a payment system. It is characterized its advantages and disadvantages and analyzed the directions of its improvement because of globalization. It is found factors, which impact on the employment and wages. It is researched the trends to change payment systems in the modern conditions of development.

Key words: a wage system, global competitiveness of the payment system, flexibility of the payment system, elasticity of the employment, mobility of the personnel, a polyvalent profession.

УДК 339.138

Микола Сахацький – професор, завідувач кафедри менеджменту та управління проектами Одеської державної академії будівництва та архітектури;

Ірина Ксьонжик – доцент кафедри обліку і аудиту Миколаївського національного аграрного університету

Інструменти державної підтримки експортного потенціалу аграрних підприємств України

Здійснено аналіз інструментів державної підтримки й регулювання, спрямованих на розвиток експортного потенціалу підприємства; виявлення найбільш ефективних із них. Установлено, що інструменти державної підтримки належать до зовнішніх факторів стимулювання розвитку експортного потенціалу аграрного сектору.

Ключові слова: інструменти державної підтримки, експортний потенціал, аграрні підприємства.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аграрний сектор України внаслідок притаманних йому специфічних особливостей не є повністю самостійною галуззю й не здатний на сучасному етапі свого розвитку повною мірою та на рівних брати участь у міжнародній конкуренції. Крім того, членство України в СОТ і створення зони вільної торгівлі з ЄС передбачає зміну арсеналу інструментів державної підтримки, зміщення акценту на стимулювання експорту, розвиток інституційних умов, вибудовування системи довгострокових, стабільних і передбачуваних заходів підвищення ефективності аграрних підприємств.

Усі вищевказані обставини свідчать про необхідність визначення ролі держави й ступеня її участі в управлінні та регулюванні сільського господарства, а також розробки й реалізації комплексу заходів державної підтримки, що сприяють не лише стабілізації та розвитку аграрного сектору економіки, але й підвищенню його експортного потенціалу.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Питання державного регулювання аграрного сектору й стимулювання експортного потенціалу його підприємств отримали широке висвітлення в наукових працях таких відомих економістів, як С. Дем'яненко, С. Кваша [1], П. Лайко, П. Саблук [2], Т. Осташко.

Водночас створення зони вільної та всеохоплюючої торгівлі між Україною і ЄС змінюють концепцію державного регулювання й вимагають перегляду інструментів стимулювання експорту аграрної продукції.

Мета й завдання статті. Основне завдання цього дослідження – аналіз інструментів державної підтримки та регулювання, спрямованих на розвиток експортного потенціалу підприємства; виявлення найбільш ефективних із них.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Інструменти державної підтримки належать до зовнішніх факторів стимулювання розвитку експортного потенціалу аграрного сектору. Вони є розробленими й прийнятими на рівні держави документами та програмами, зазвичай, мають форму законодавчих актів, постанов уряду, рішень регіональних чи територіальних органів влади. Значна частина таких інструментів розробляється для всіх підприємств аграрного сектору, проте існує низка прикладів, коли державна підтримка стосується обмеженої кількості виробників. Інструменти економічної політики держави є системоутворювальними – підприємство може відмовитися від їх використання, але не враховувати їх не може [1, с. 97–102].

Державна підтримка експорту аграрного сектору впроваджується через програми діяльності Ради експортерів Міністерства аграрної політики і продовольства України, щорічні плани соціального та економічного розвитку держави, у контексті реалізації торговельно-економічних місій, а також на законодавчому рівні в межах дії Закону України «Про страхування» [3] та Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [4] й інших нормативних актів, що регламентують виконання зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, розроблено Єдину комплексну стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр., одним із пріоритетних напрямів якої є впровадження дієвих інструментів стимулювання експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Фінансування передбачених державними програмами заходів провадиться за рахунок державного бюджету і позабюджетних джерел, тобто застосовується принцип ініціювання комплексу робіт, створення умов для їх стимулювання на початковому етапі. Цей принцип дає змогу розподілити ризики між державою та підприємствами аграрного сектору. Заходи державної підтримки повинні бути кінцевими, а підприємства, що їх отримали, – увійти в режим розвитку на основі дотримання ринкових принципів [5].

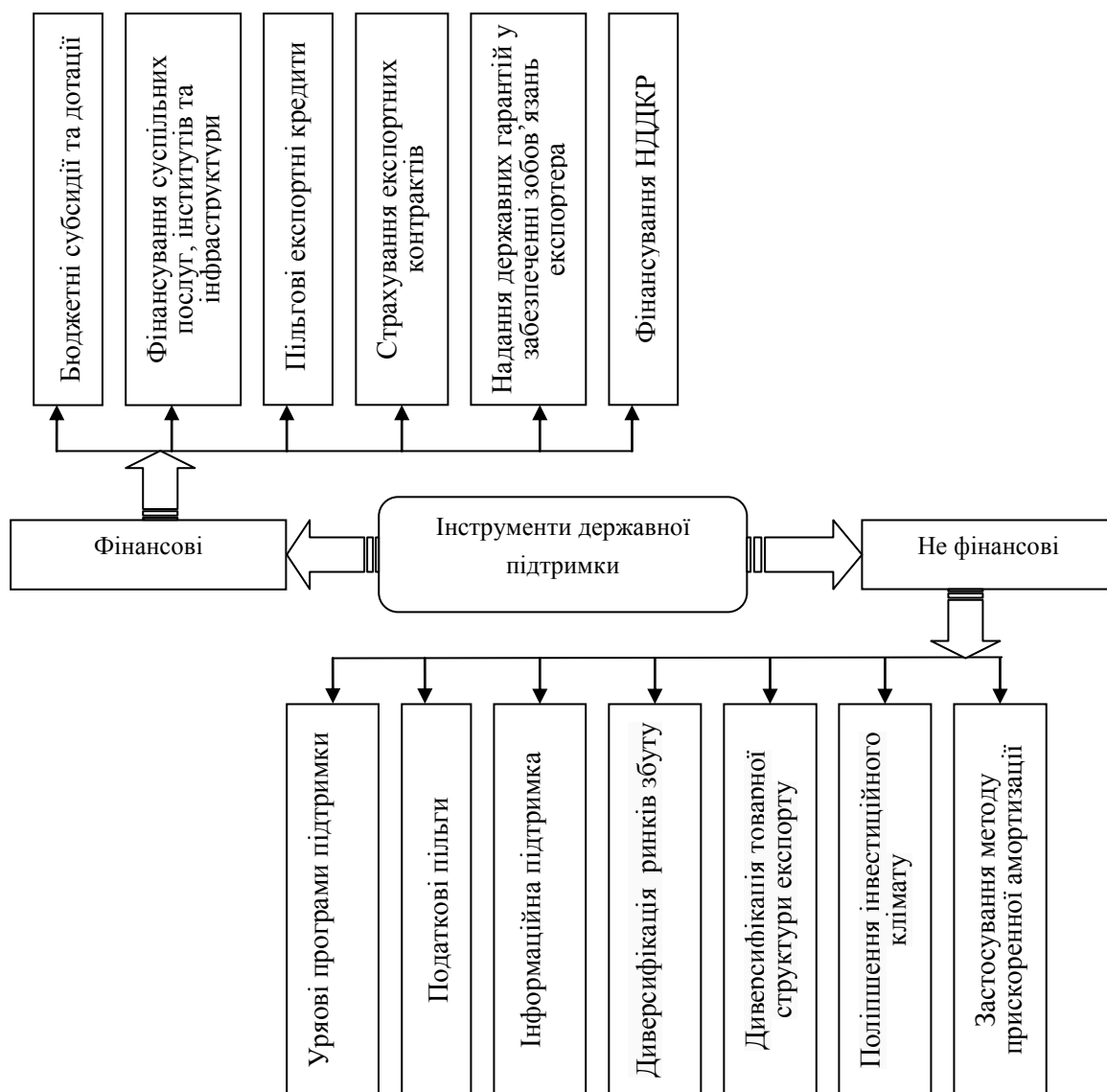
Важливими інструментами розвитку експортного потенціалу аграрної галузі є підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також Угоди про зону вільної торгівлі між Україною і ЄС, основна мета якої – зростання торгівлі та інвестиційних потоків між цими суб'єктами за допомогою ліберезації торгівлі та гармонізації регуляторного середовища. Отже, для України відкриваються перспективи поступового освоєння ринку країн ЄС вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції аграрного сектору; збільшення прибутків українських аграріїв, пов'язаних із масштабністю виробництва продукції та її реалізацією на зовнішніх ринках; отримання більш широкого доступу до іноземних інвестицій і сучасних технологій, світових ринків; прискорення структурних та виробничих реформ і створення ринкових інститутів в аграрному секторі. У цілому ж усі інструменти державної підтримки експортної діяльності підприємств аграрного сектору можна згрупувати певним чином (рис. 1). Весь спектр інструментів державної підтримки розвитку експортного потенціалу, що пропонуються аграрним підприємствам, можна поділити на фінансові й не фінансові групи інструментів. Аналіз даних, наведених на рис. 1, дає підставу зробити висновок, що серед фінансових інструментів державної підтримки, спрямованих на розвиток експортного потенціалу аграрного сектору, можна виділити такі:

1. Бюджетні субсидії та дотації.

Спрямовуються переважно на окремі підгалузі через платежі на одиницю площі певних культур, кількості тварин, рівня виробництва та через програму компенсації відсоткових ставок за банківськими кредитами. Ця категорія державних субсидій поєднує в собі виплати, пов'язані з виробництвом, певним видом продукції та виробничими ресурсами.

2. Фінансування суспільних послуг, інститутів та інфраструктури.

Бюджетні виплати на фінансування надання таких державних послуг, як інфраструктура, освіта, наукові дослідження й розробки, санітарного та фітосанітарного контролю, заходів щодо забезпечення продовольчої безпеки тощо. Фінансування суспільних послуг домінує в структурі бюджетних витрат на сільське господарство з 2009 р.: 63 % у 2012 р. і 77 % – у 2014 р.

Рис. 1. Класифікація інструментів державної підтримки розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств України
Джерело. Розроблено авторами.

3. Пільгові експортні кредити.

Експортне кредитування аграрного сектору є однією з форм прихованого субсидування експорту. Це фінансовий метод зовнішньоторговельної політики, який передбачає фінансове стимулювання державного розвитку експорту національними виробниками. Воно може здійснюватись у таких видах: субсидування кредитів національним експортерам (кредитів від державних банків під ставку відсотка, що нижча за ринкову); державних кредитів іноземним імпортерам за умови обов'язкового дотримання ними зобов'язань купувати товари лише у фірм країни, яка їм такий кредит надала (зв'язаний кредит).

Розмір субсидування через цільове кредитування розраховуються як різницю між відсотковою ставкою за пільговим кредитом і поточною відсотковою ставкою. У банківській практиці відсоткові ставки з експортних кредитів зазвичай суттєво нижчі від ставок з інших видів кредитів і нерідко є предметом узгодження між країнами в межах картельних угод [6, с. 123–127]. Практика експортного кредитування підприємств аграрного сектору України є відносно новою (із 2000 р.), що пояснює нестабільність нормативно-правового забезпечення цього процесу.

4. Страховання експортних контрактів.

Страховання експортних операцій є специфічним видом страхування відповідальності, який здійснюється з метою запобігання можливих збитків від втрати або часткової втрати відвантажених

експортних товарів на шляху від місця відправлення до місця призначення. При цьому об'єктом страхування може бути не лише товар (вантаж), а й очікуваний прибуток, комісія, транспортні витрати. Також потрібно зазначити, що при здійсненні зовнішньоекономічних операцій цей вид страхування є обов'язковим [7]. Уключає страхування експортних кредитів; страхування інвестицій; страхування кредитів на поповнення обігових коштів експортера; страхування ризику по акредитиву, ризиків виробництва, ризику кредитних зобов'язань, комерційних і політичних ризиків.

На сьогодні страхування експортних операцій в Україні потребує значного вдосконалення, особливо з боку законодавчої бази.

5. Надання державних гарантій у забезпеченні зобов'язань експортера.

Державні гарантії надаються для забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єктів господарювання аграрного сектору, залученими для реалізації експортної діяльності, яку передбачається здійснювати на умовах фінансової самокупності в повному обсязі або частково за рахунок запозичень.

Державні гарантії для забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єктів аграрного господарювання-резидентів України, залученими для реалізації експортоорієнтованих проектів розвитку, які мають стратегічне значення та реалізація яких сприятиме розвитку національної економіки, надаються в межах загального обсягу, установленого Законом України «Про Державний бюджет України» на поточний рік [8].

6. Фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт (далі – НДДТР).

Обсяг фінансування витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у 2013 р. за рахунок державного бюджету зменшився, порівняно з 2012 р., на 4 % і становив 4762,1 млн грн, його частка в загальному обсязі фінансування зменшилася на 1,9 %; обсяг коштів організацій підприємницького сектору зменшився на 10,3 %, державного сектору – на 13,2 % (відповідно, 1975,9 млн грн і 326,0 млн грн, їх частка в загальному обсязі фінансування зменшилася на 2,1 та 0,5 %). При цьому обсяг власних коштів збільшився на 24,2 % (1466,6 млн грн, їх частка в загальному обсязі фінансування збільшилася на 2,5 в. п.); коштів іноземних джерел – на 12 % (2411,5 млн грн і 2,2 %).

Питома вага загального обсягу витрат у ВВП становила 0,77 %, у т. ч. за рахунок коштів державного бюджету – 0,33 %. За даними Євростату, у 2012 р. середній рівень обсягу витрат на наукові дослідження та розробки країн ЄС-27 у ВВП становив 2,1 %. Більшою частка витрат на дослідження та розробки була у Фінляндії (3,55 %), Швеції (3,41 %), Данії (2,99 %), Німеччині (2,92 %), Австрії (2,84 %), Словенії (2,80 %), Франції (2,26 %), Бельгії (2,24 %), Естонії (2,18 %) та Нідерландах (2,16 %); найменшою – у Румунії, Кіпрі, Болгарії, Латвії (від 0,42 до 0,66 %) [9].

Загальний обсяг наукових і науково-технічних робіт, виконаних власними силами наукових організацій у 2013 р., зменшився на 0,6 %, у т. ч. обсяг науково-дослідних робіт – на 2,9 %, науково-технічних послуг – на 3,3 %. Водночас обсяг науково-технічних розробок збільшився на 2,1%. Питома вага загального обсягу наукових і науково-технічних робіт у ВВП становила 0,81 % [10].

На жаль, наявна методика збору статистичних даних щодо фінансування витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт саме аграрними підприємствами, не дає змогу виокремити необхідну інформацію.

Значну частину розглянутих фінансових інструментів підтримки експортерів безпосередньо (субсидії, субвенції) відносять до небажаних чи заборонених заходів із погляду правил і політики ВТО. Експерти цієї міжнародної організації вважають, що якщо підприємство-виробник скористається фінансовою підтримкою держави і його продукція стане більш конкурентоспроможною на зовнішньому ринку, то такий спосіб підтримки суперечить принципам вільного ринку. Тому аграрне підприємство, яке скористається прямою фінансовою підтримкою держави, може зіткнутися з обмеженнями при виведенні своєї продукції на міжнародний ринок.

Загалом же сьогодні потрібно проводити вдосконалення фінансових інструментів економічної політики держави, що впливають на зростання експортного потенціалу аграрних підприємств.

До нефінансових інструментів потрібно віднести:

1. Урядові програми підтримки.

Через урядові програми передбачається розширення загальних послуг щодо підтримки підготовки кадрів; дорадництва; адаптацію до міжнародних санітарних і фітосанітарних норм при експорті сільгосппродукції; послуг зі стандартизації та сертифікації продукції, маркетингу й розвитку ринкової інфраструктури експорту.

2. Податкові пільги.

Серед різних форм сучасного стимулювання експорту найбільш усеохоплюючою й поширеною у світі є звільнення експортерів від сплати непрямих і деяких прямих податків, до чого вдаються майже всі розвинені держави. Податкові пільги застосовують, зазвичай, однаковою мірою до всіх учасників міжнародної торгівлі. Однак, оскільки переважна частка обсягу світового експорту припадає на взаємний оборот розвинених країн, ці пільги практично сприяють реалізації продукції, передусім у найрозвиненіших країнах.

В Україні пільгове оподаткування – один із найдієвіших інструментів державної підтримки підприємств аграрного сектору, у тому числі і його експортерів. Проте ефективність системи пільгового оподаткування час від часу ставиться під сумнів, а окремі елементи системи переглядаються з огляду на вимоги МВФ, дефіцит державного бюджету й відносно високу прибутковість аграрного сектору [11].

3. Інформаційна підтримка.

Практика експортного маркетингу та використання компаніями урядових програм підтримки експорту є важливими факторами для досягнення успіху в експортній діяльності [12]. В Україні інформаційна підтримка експортерів аграрного сектору полягає в проведенні консультацій, тренінгів; пошуку партнерів, налагодження зв'язків із новими експортерами, вихід на нові ринки тощо. Інформаційна підтримка експорту включає роботу як із національними експортерами, так і з потенційними імпортерами національної продукції.

Інформаційною підтримкою національного експорту є надання практикуючим та потенційним експортерам інформації, необхідної для підготовки й укладення вигідних міжнародних торгових контрактів, а також інформації іноземним контрагентам про вітчизняних виробників та їхню продукцію. Основні засади інформаційної підтримки можуть реалізовуватися як державними установами, так і організаціями інших форм фінансування й власності. Так, Федерація роботодавців України (далі – ФРУ) запустила проект інформаційної підтримки українських експортерів. У співпраці з BUSINESSEUROPE (організація, яка представляє інтереси 41-ї національної бізнес-організації в 35 європейських країнах), ФРУ надає на своєму сайті інформацію про основні правила ведення бізнесу в ЄС [13].

4. Диверсифікація ринків збуту.

Одним із головних пріоритетів Міністерства аграрної політики та продовольства України сьогодні є максимальне використання аграрного потенціалу країни і диверсифікація зовнішніх ринків збуту. Саме тому, насамперед, зусилля профільного міністерства зараз спрямовуються на переорієнтацію поставок аграрної продукції до країн Близького Сходу, Північної Африки, Індії та країн Азії.

Разом із тим світовий досвід свідчить, що до питань диверсифікації ринків збуту аграрної продукції треба підходити системно не тільки владі, але й бізнесу. Україні потрібно якомога швидше прийняти рішення про те, щоб, по-перше, направити аграрних аташе в посольства тих країн, де можна офіційно збувати вітчизняну аграрну продукцію. Зі свого боку, бізнес повинен шукати можливості заощадити на ціні й покращити якість для того, щоб можна було розширити ринки збуту української аграрної продукції [15].

Після початку військової агресії Російської федерації проти України й згорання економічних відносин із країною-окупантом відбулася значна диверсифікація ринків, на яких реалізовувалася вітчизняними виробниками сільськогосподарська продукція. Найменше зазнали диверсифікації ринки постачання зернових й олійних культур, а також продуктів їх переробки. У рослинництві, після закриття російського ринку, найбільшою проблемою є збут плодоовочевої продукції. Водночас поступово вдається вирішити цю ситуацію за рахунок ринків Республіки Білорусь і країн Прибалтики [14].

Основна перепона на шляху до європейського ринку – сертифікація виробництва вітчизняної плодоовочевої продукції за міжнародними стандартами. Щоб запровадити систему сертифікації, потрібен час на впровадження відповідних стандартів виробництва й значне фінансування. Крім того, європейські фермери не зацікавлені поступатися цією ринковою нішею. Так само важко українським виробникам конкурувати цією продукцією й на азійських ринках, де реалізують власні врожаї.

Більш проблемна ситуація з диверсифікацією ринків збуту продукції тваринництва. Станом на 1.01.2014 р. найбільшими покупцями вітчизняного м'яса птиці та молочних продуктів були країни СНД, Ірак, Туреччина, Грузія, Йорданія, Лівія, ЄС; яловичини – Росія, Азербайджан, Білорусь, Казахстан, Туркменістан, Молдова; свинини – Росія. Зменшення експорту у 2014 р. до Російської Федерації на 80 % в абсолютному вираженні призвело до падіння, хоча й незначного, таких товарних позицій в експорті, як м'ясо, їстівні субпродукти, молоко, молочні продукти з 6,4 % до 6,2 %. Переорієнтація на зовнішніх ринках збуту виробників цієї продукції, яка зараз відбувається, що дає змогу прогнозувати що у 2016 р.

ними будуть повернуті свої позиції за рахунок європейських й азійських ринків, при наймі в таких галузях, як реалізація курятини, яєць, молока та молочних продуктів. Це змушує підприємства впроваджувати сучасні технології переробки сільськогосподарської сировини з дотриманням стандартів і технічних регламентів, які функціонують у межах міжнародних економічних об'єднань [15].

5. Диверсифікація товарної структури аграрного експорту.

За умов геополітичних і соціально-економічних викликів, що постали перед Україною, диверсифікація товарної структури вітчизняного аграрного експорту є завданням першочергової важливості в контексті економічної безпеки.

У минулі роки товарна структура аграрного експорту вказувала на істотну залежність України на зовнішніх ринках від окремих груп товарів і переважно сировинний напрям його використання. Тому довгоочікуваним став той факт, що на перші позиції у вітчизняному експорті аграрної продукції з його вартості у 2014 р. вийшла соняшникова олія – продукт промислової переробки з високою доданою вартістю, зайнявши 5,1% у його структурі. У цілому ж основними складовими частинами структури стали зерно (12,1%), олія (7,1%), соняшник (3,1%), молоко і молочні продукти, мед (1,1%).

Отже, станом на 1 січня 2015 р. товарна структура українського експорту аграрної продукції переконливо свідчить про позитивні зрушення, які відбулися в останні два роки в галузі, та високу конкурентоспроможність її продукції на світовому продовольчому ринку. Це ще раз довело, що сільськогосподарська продукція України є одним із найбільш конкурентоспроможних її видів як на вітчизняному, так і на світовому продовольчому ринках.

6. Покращення інвестиційного клімату.

Поліпшення інвестиційного клімату – передумова активізації інвестиційної діяльності та створення умов для зростання надходжень іноземного капіталу в економіку аграрного сектору, сприяння більш ефективному й оперативному розв'язанню наявних проблем соціально-економічного розвитку аграрного сектору [16, с. 32–39].

Формування сприятливого інвестиційного клімату належить до загальних інструментів розвитку експорту й більшою мірою відповідає практиці країн із розвинутою економікою, а також правилам регулювання торгівлі, розробленими СОТ. Проте поточна ситуація в Україні не дає змоги швидко провести необхідні макроекономічні перетворення. В умовах стрімкого прискорення інфляційних процесів девальвація національної валюти як засіб стимулювання вітчизняного експорту стає вкрай небажаною через її інфляційні наслідки. У цих умовах посилюється доцільність застосування спеціальних стимулів розвитку експорту.

7. Застосування методу прискореної амортизації.

Незважаючи на кризовий період, який простежується як у політиці, так і в економіці України, завдання стимулювання аграрного бізнесу не втрачають своєї актуальності. Водночас в ув'язці з цими завданнями паралельного розв'язання потребують питання підвищення інвестиційної конкурентоспроможності економіки вітчизняного аграрного сектору. У цьому випадку застосування методу прискореної амортизації аграрними підприємствами є одним з інструментів розв'язання зазначених проблем.

Прискорена амортизація – це один із видів амортизації, що являє собою сукупність методів, практичне застосування яких дає змогу нараховувати на об'єкти експлуатації суми зносу з підвищувальним коефіцієнтом. За рахунок прискорення амортизації, списання основних засобів відбувається швидше.

За певних умов прискорена амортизація як спосіб стимулювання інвестиційної активності бізнесу дає хороші практичні результати, тобто у сферах економічної діяльності, у яких висока швидкість морального зносу активів. Це дає змогу інвестору окупити інвестиційні вкладення та отримати певний прибуток до того, як його товар застаріє, утратить новизну й попит на нього різко скоротиться [17].

Можна відзначити ще низку позитивних сторін прискореної амортизації, таких як метод стимулювання ділової активності у фазі підйому економічного циклу. Це зниження залишкової вартості активів, а отже, зменшення податку на майно. Особливо це вигідно тим інвесторам, які фінансували будівництво об'єктів.

Але використовувати всі ці позитивні сторони прискореної амортизації можливо лише, по-перше, при високих темпах зростання економіки; по-друге (і це головне) – у той період, коли вже сформована первинна технічна база аграрних підприємств і починається перехід до наступного етапу – її технічного оновлення. Саме тоді можна повернутися до використання прискореної амортизації як основного податкового інструменту.

Стосовно сучасного етапу розвитку економіки аграрного сектору України, коли в багатьох сільськогосподарських підприємствах фізичний знос обладнання зашкалює (понад 60%), не кажучи вже

про ступінь морального зносу, використання прискореної амортизації як основного способу стимулювання інвестиційної активності аграрного бізнесу є несвоєчасним [18].

Зважаючи на вищевикладене, потрібно підсумувати, що нефінансові інструменти державної підтримки, спрямовані на розвиток експортного потенціалу аграрних підприємств, – це інструменти, які впливають на розвиток підприємств-експортерів не безпосередньо, а опосередковано, через якісь інші механізми. Державі варто звернути особливу увагу на інструменти нефінансової підтримки, тому що саме ці інструменти не суперечать прийнятним у СОТ способам підтримки експортерів аграрної продукції.

Нефінансові інструменти державного регулювання також належать до інструментів зовнішнього середовища, умови їх надання не залежать від політики управлінської ланки аграрного підприємства. Однак використання цього блоку інструментів не суперечить нормам СОТ і може використовуватися аграрними підприємствами без обмежень. Зазвичай, нефінансові інструменти державної підтримки мають рекомендаційний характер і підприємство може не користуватися ними взагалі [19].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. При управлінні розвитком експортного потенціалу аграрне підприємство стикається з необхідністю вибору інструментів, що дають змогу досягти необхідного рівня розвитку його експортного потенціалу.

Основними факторами довгострокового успіху експортного потенціалу підприємств аграрного сектору України за зазначених умов є створення й підтримання сприятливого інвестиційного клімату для АПК; перерозподіл структури експорту продукції аграрного сектору до збільшення частки товарів із високою доданою вартістю її переробки; упровадження в практику діяльності підприємств із виробництва продуктів харчування принципів міжнародної системи технічного регулювання, безпеки харчових продуктів (НАССР) [20].

Крім того, національна економіка на сучасному етапі свого розвитку, потребує ефективної промислової політики, стимулюючої товарну й географічну диверсифікацію експорту. У цих умовах потрібно підвищувати значення державної системи підтримки експорту, яка стає одним із найважливіших чинників розвитку зовнішньоекономічного комплексу сучасної економіки України.

Джерела та література

1. Кваша С. М. Експортний потенціал галузей АПК в умовах формування зони вільної торгівлі з ЄС / С. М. Кваша // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2012. – № 169. – С. 97–102.
2. Саблук П. Т. Глобалізація і продовольство / П. Т. Саблук, О. Г. Білорус, В. І. Власов. – К. : ННУ «Інститут аграрної економіки», 2008. – 632 с.
3. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
5. Приз О. В. Державне регулювання експортної діяльності України / О. В. Приз // Вісник Донецького університету. – Серія В : Економіка і право. – Вип. 2. – 2007. – С. 189–193.
6. Міщенко Д. А. Аналіз методів державного регулювання аграрного сектора економіки України / Д. А. Міщенко // Наукові праці. Державне управління. – Вип. 135. – Т. 147. – 2010. – С. 123–127.
7. Чорна А. А. Страхування експортних операцій / А. А. Чорна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/3_56990.doc.htm
8. Про затвердження Умов надання у 2013 році державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єктів господарювання-резидентів України державного сектору економіки, залученими для реалізації інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних та інших проектів розвитку, які мають стратегічне значення та реалізація яких сприятиме розвитку національної економіки : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 липня 2013 р. № 500 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soc-in.com/zakonodavstvo/normativna-baza/pidzakonni-npa/kabmin-ukrayini/6029-umovi--nadannya-u-2013-roci-derzhavnih-garantij-dlya-zabezpechennya-vikonannya-borgovih-zobovyazan-z.html>
9. Ксьонжик І. В. Інфраструктурне забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій: теорія, методологія, практика : монографія / І. В. Ксьонжик // Херсон : Айлант, 2014. – 420 с.
10. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. зб. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2011. – 305 с.
11. Гагалюк Т. Реформа оподаткування агробізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/pytannia-bukhgalteriii/1815-reforma-opodatkuvannia-agrobiznesu.html>

12. Gencturk, Esra F. The Effect of Export Assistance Program Usage on Export Performance: A Contingency Explanation [Electronic resource] / Gencturk, Esra F. and Masaaki Kotabe // Journal of International Marketing. – 9 (2). – 2001. – P. 51–72. – Mode of access : <http://www.jstor.org/pss/25048850>
13. ФРУ запускає проект інформаційної підтримки українських експортерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ntser.gov.ua/ntser-robotodavci/zayavu-ta-iniciativu/249>
14. Тернівський Т. Коли українські овочі та фрукти облаштуються на ринку ЄС? / Т. Тернівський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agroua.net/tops/news.php?newsid=47764>
15. Протистояння Києва і Москви загострюється: торгівля продовольством впала до історичного мінімуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/9811-protistoyannya-kiyeva-moskvi-zagostruyetsya-torgivlya-prodovolstvom-vpala-do-storichnogo-mnmumu.html>
16. Кухарська Н. О. Експортно-імпортна політика: роки незалежності / Н. О. Кухарська // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 32–39.
17. Сысоев А. В. Амортизационная политика как фактор инвестиционного развития экономики / А. В. Сысоев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ecfor.ru/pdf.php?id=2006/1/03>
18. Ускоренная амортизация как эффективный механизм стимулирования инвестиционного процесса [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://helpiks.org/1-18133.html>
19. Белякова Г. Я. Инструменты государственной поддержки развития экспортного потенциала предприятий / Г. Я. Белякова, Д. А. Фокина // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 11–9. – С. 1997–2002.
20. Тренды отечественного аграрного экспорта [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://sovhoz.com/trendy-otechestvennogo-agrarnogo-eksporta/>

Сахацкий Николай, Ксёжжик Ирина. Инструменты государственной поддержки экспортного потенциала аграрных предприятий Украины. Осуществлен анализ инструментов государственной поддержки и регулирования, направленных на развитие экспортного потенциала предприятия; выявление наиболее эффективных из них. Установлено, что инструменты государственной поддержки принадлежат к внешним факторам стимулирования развития экспортного потенциала аграрного сектора.

Ключевые слова: инструменты государственной поддержки, экспортный потенциал, аграрные предприятия.

Sakhatskyu Mykola, Ksonzhyk Iryna. Instruments of State Support of Export Potential Agricultural Enterprises of Ukraine. The government support and regulation instruments, aimed at developing the export potential of agrarian enterprises had been analyzed. The most effective ones were found. It was established that they are developed and adopted by the state documents and programs which were typically taken as a form of legislation, government regulations and decisions of regional or local authorities. It was found that the entire range of tools for state support of export potential of agrarian enterprises can be divided into financial and non-financial instruments groups.

It was established that the financing instruments provided by public programs can be conducted by the state budget and off-budget sources. That is the principle of complex work initiation, creating conditions for stimulating. This principle allows allocating risks between the government and enterprises of the agrarian sector. The measures of governmental support should be final and enterprises which had received them should enter the mode of development based on respect of market principles.

Key words: instruments of public policy, export potential, farms.

UDK 339.138: 625.748.54 (477.43)

Svitlana Kovalchuk – Doctor of Economic Sciences, Professor,
Chief of Marketing and Commodity Chair Khmelnytsky national
university

Applying the Concept of Public Utility in Petrol Stations Placing: Geo-Marketing Approach

The problems of reasoning of placing the petrol stations with the help of the concept of public utility by means of geo-marketing analysis are studied in the article. The theoretical basis of defining and interpretation of territory marketing is formulated. The geo-marketing aspect of applying the concept of public utility in placing the petrol stations is revealed.

Key words: geo-marketing; geo-marketing analysis; public utility; marketing of territories; geo-marketing approach; geo-information systems.

Formulation of Scientific Problem and its Significance. With the development of market relations in the world and in particular in Ukraine, the competition increases, within which executives must make the best